

Humanae Vitae
Påven Paulus VI:s encyklika
om äktenskap och ansvarsfullt föräldraskap

Humanae Vitae

PÅVEN PAULUS VI:S ENCYKLIKA
OM ÄKTENSKAP OCH ANSVARSFULLT FÖRÄLDRASKAP

Respekt
Katolsk rörelse för livet

VF
VERITAS
FÖRLAG

Distribution:

Respekt

Tegnérgatan 8^{4tr}

113 58 Stockholm

tfn 08-55 60 20 03

fax 08-55 60 20 20

info@respektlivet.nu

www.respektlivet.nu

Övriga skrifter i serien:

Nr 2 *Donum Vitae*. Instruktion om respekten för det mänskliga livet från dess allra första början och om den mänskliga fortplantningens värdighet

Nr 3 *Respekt för människans värdighet*. Etisk analys och katolsk syn på 14 medicinsk-etiska områden

Nr 4 *Etiska riktlinjer för sjukvårdspersonal*. Påvliga rådet för hälsovårdspastoral

Imprimatur

Stockholm i juni 2007

+ Anders Arborelius OCD

Biskop av Stockholm

© 1968 Liberia Editrice Vaticana *Humanae Vitae Encyclical of Pope Paul VI on the Regulation of Birth*

Utgiven av Respekt i samarbete med Veritas Förlag 2007

© svensk text Respekt och Veritas Förlag 2007

Översättning Annika Lokrantz Bernitz

Omslagsbild Dill Design

ISBN 978-91-89684-43-0

Tryckt hos Prininfo/Team Offset & Media, Malmö 2007

Innehåll

Förord	7
I Nya problemställningar och läroämbetets kompetens.....	15
Nya frågor	16
Tolkningen av morallagen	16
Specialstudier	17
Läroämbetets svar	17
II Läromässiga principer	19
Den äktenskapliga kärleken	20
Ansvarsfullt föräldraskap	21
Iakttagande av naturrätten	22
Förenande och fortplantning	22
Trohet mot Guds plan	23
Otillåtna medel för barnbegränsning	23
Lagliga terapeutiska medel	24
Utnyttjande av ofruktsamma perioder	24
Följder av artificiella metoder	25
Kyrkans omsorg	27
III Pastorala riktlinjer	29
Värdet av självdisciplin	30
Främjande av kyskheten	30
Vädjan till de offentliga myndigheterna	31

Till vetenskapsmännen.....	32
Till kristna makar	32
Familjeapostolat.....	34
Till läkare och vårdpersonal.....	34
Till prästerna	35
Kristen medkänsla	35
Till biskoparna	36
Noter	39
Förkortningar	43
Herdabrev från de nordiska biskoparna	45

Förord

BAKGRUND

I en tid när så många avvisar katolska kyrkans lära om familjen, äkten-skapet, familjeplanering och andra viktiga aspekter av människolivet, är det aktuellt att ge ut en översättning av encyklikan *Humanae Vitae*. Detta kan också ses i sammanhang av att den Nordiska biskopskonfe-rensen i slutet av år 2005 gav ut ett herdabrev med titeln *Att älska livet*, som även det gäller familjelivet. *Humanae Vitae* bör också ses i ljuset av uttalanden från andra Vatikankonciliet, bland annat i pastoralkon-stitutionen *Gaudium et Spes*, nr. 51, som omtalar den äktenskapliga kärleken och respekten för människolivet.

Få encyklikor, om någon, har både i och utanför katolska kyrkan, blivit mött med så mycket negativ kritik och blivit så felaktigt tolkad och citerad, som påven Paulus VI:s skrift *Humanae Vitae* om äkten-skapet, som utkom 25 juli 1968. Moralteologer har använt den flitigt som grund för sin presentation av kyrkans syn på kärleksrelationen mellan äkta makar och på familjeplanering. Skriftens motståndare å andra sidan, har huvudsakligen använt den för att kritisera den katol-ska synen på sexuallivet, framförallt på preventivmedel, samtidigt som de tycks ha översett att dokumentet endast omtalar relationen mellan en kvinna och en man som är gifta med varandra.

Men det har också kommit balanserade och förnuftiga tolkningar och kommentarer. Den Nordiska biskopskonferensen skrev ett herda-brev knappt tre månader efter att encyklikan kommit ut, ett herdabrev som finns med som bilaga till denna översättning. De nordiska bisko-parna går i detta brev in för att hjälpa de troende att förstå vilken vikt encyklikan har och hur innehållet kan tolkas och användas i de nord-

iska länderna. En encyklika måste nödvändigtvis skrivas på ett sådant sätt att den kan användas i hela världen, något som formuleringarna måste ta hänsyn till. Det är de lokala biskoparnas uppdrag att tolka och förkunna det på ett sätt som är både trofast kyrkans läroämbete och förståeligt för de troende. Samtidigt är det de lokala prästernas uppgift att i sin pastorala verksamhet hjälpa den individuella troende att förhålla sig till det på ett riktigt sätt, i samklang med deras egen och deras maka/makes situation.

I sitt språkbruk kan encyklikan *Humanae Vitae* ge intryck av att vara en skrift om påbud och förbud. Men om man bortser från formuleringarnas något torra stränghet och i stället fördjupar sig i grunden till riktlinjerna, kan man se att det rör sig om att hjälpa människor fram till den sanna lyckan, genom att leva i samklang med deras egentliga funktion, liv och värdighet, genom att ta parti för hela deras person, både kropp, själ och ande, som betraktas som en enhet med sin inbyggda harmoni som den är skapad med, vilken den ska mästra och försvara. Sagt på ett annat sätt: en man och en kvinna som är gifta med varandra ges riktlinjer att följa om de vill ta sin roll som äkta makar och föräldrar på ett ansvarsfullt sätt, i samklang med deras egentliga natur som Skaparen har gett dem, vilket t.ex. innebär att kunna planera antalet barn på ett korrekt sätt, i stället för att kämpa mot kroppens och kärlekens natur med hjälp av preventivmedel. Förstått på detta sätt består moral inte av regler som påtvingats människan utifrån, och som utgör ett ok som undertrycker naturen och hindrar den. Moral är tvärtom överensstämmande med det skapande krav i oss människor, som är den enda källan till vår frihet när den förverkligas. Kristen etik är att handla på ett ansvarsfullt sätt i samklang med det som Gud har uppenbarat för oss och lärt oss att förstå. Det är att följa Kristi bud om att vi ska älska Gud, vår nästa och oss själva.

Som grund för riktlinjerna ger encyklikan en enkel presentation av det som kännetecknar den äktenskapliga kärleken och det ansvarsfulla föräldraskapet. Kärleken mellan en man och en kvinna som är gifta med varandra kännetecknas av följande: den är helt och fullt mänsklig, det vill säga att den har den ömsesidiga respekten som ett av sina fundament, och den drivs av den fria viljans avgörelser; den är total – de äkta makarna delar allt med varandra; den är trofast och

exklusiv helt till livets slut; den ger frukt, för den är inte begränsad till de äkta makarnas förening utan går ut över sig själv genom att väcka nytt liv.

Därefter talar *Humane Vitae* om ”ansvarsfullt föräldraskap”. Detta har antagligen, hos de flesta läsare, hamnat i skuggan av det som sägs om handlingar som hindrar befruktning. Det är emellertid viktigt att veta att kyrkans läroämbete uppmuntrar äkta makar till att utöva sitt föräldraskap på ett ansvarsfullt sätt. De förväntas i det sammanhanget bedöma sin situation så ärligt och fullständigt som möjligt. Det finns helt legitima motiv som kan få äkta makar att vilja förlänga tiden mellan två barn, t.ex. kvinnans hälsa, familjens ekonomiska situation eller parets psykologiska förmåga till att ta emot ett nytt barn. I gengäld finns det motiv som inte är acceptabla, t.ex. önskan om en hög materiell standard, bekvämlighet eller andra egoistiska motiv. När de ska ta sina beslut måste paret följa sitt samvete, väl att märka ett samvete som inte får förväxlas med impulsiv intuition och subjektiva meningar.

För att samvetet ska kunna vara en riktig vägledare, måste det vara format. Det måste bygga på en tillräcklig kunskap till och förståelse av Skriften, kyrkans etiska riktlinjer och deras grund i uppenbarelsen, i den kristna människosynen, inte bara vad gäller sexualmoral utan också vad angår de generella principerna som måste kunna följas för att kunna göra en korrekt etisk bedömning av handlingar. I detta sammanhang bör man komma ihåg att de etiska riktlinjernas syfte är att hjälpa människor att handla riktigt i deras relation till Gud och till varandra, alltså till att handla i samklang med det gudomliga kärleksbudet. Därför bygger etiken på det Gud har uppenbarat för oss i Bibeln och som har blivit vidarefört genom den levande traditionen. Detta gäller naturligtvis ett dokument som *Humanae Vitae*, som bygger på Bibeln och på reflektioner från flera århundraden. I *Humanae Vitae* hittar man den etiska grundvalen för en riktig förståelse av familjeplanering i en familj, men för att kunna bedöma den enskilda situationen måste man även känna till andra dokument och hjälpmedel. Eftersom det antagligen är ett fåtal som har anledning att skaffa sig tillräcklig kunskap och förståelse, måste man godta att söka vägledning och råd hos människor som har den kompetens man förväntar sig att de har

för att kunna vägleda och ge råd, antingen präster, ordensfolk eller lekmän. *Humanae Vitae* ger bara en begränsad grund till hjälp för bedömningen av äkta makars agerande. Det är nödvändigt att även följa generella regler för moraliska värderingar.

Människors handlingar kan, på ett etiskt plan, vara goda, onda eller neutrala. Det kan vara nyttigt att i det sammanhanget påminna om att en etisk analys ska bedöma de tre källorna, de tre grundelementen i handlingen: objektet (det man vill), syftet samt omständigheterna. För att en handling ska sägas vara etiskt god, måste alla tre vara goda. Är en av de tre inte god, så är heller inte handlingen etiskt god. Det är viktigt att vara speciellt uppmärksam på att ett gott syfte inte automatiskt innebär att en handling är god (medan ett ont syfte alltid gör en annars potentiellt god handling ond).

Lika viktigt är det att veta att man aldrig ska välja att utföra en ond handling (det är alltså inte helt korrekt att använda uttrycket ”att välja det minst onda av två utvägar”), samtidigt som man måste inse att det händer att en medvetet god handling kan få ofrånkomligt dåliga konsekvenser, som inte var önskade i sig själva men som man ibland måste godta. Likaså måste man tänka på att man ska undvika att tillfoga en ond handling till en redan utförd ond handling. En kvinna kan t.ex. ta emot en hormonell behandling, även om konsekvensen av detta blir att hon inte kan bli gravid (se nr. 15). På motsvarande sätt måste man kunna säga att det kan vara etiskt riktigt att använda metoder som förebygger överförande av allvarlig, smittsam sjukdom, även om detta kan medföra att befruktning därmed inte är möjlig. I båda tillfällen är den neutraliserade fertiliteten en ofrånkomlig konsekvens av en god handling, och inte i sig själv något ont som är önskat; det rör sig alltså inte om prevention.

Det är också viktigt att veta att ett objekt, etiskt sett, är neutralt. Man gör t.ex. ingen etisk bedömning av en kondom, men en etisk analys slår fast att det är en ond handling när en kondom används av äkta makar som preventivmedel, en handling som strider mot regeln om att varje samlag mellan två äkta makar ska vara öppet för att befruktning kan ske. Det sistnämnda begränsas naturligtvis av naturen själv, eftersom en kvinna inte är fertil hela tiden. Men de äkta makarnas samlag mister inte sin mening, sin värdighet, sitt värde och sin

skönhet även om det inte leder till befruktning, så länge det inte är de äkta makarna själva som griper in och med vilje hindrar befruktningen på konstgjord väg.

Naturlig familjeplanering, som är en positiv inställning till att ge liv vidare, har en berättigad plats i familjens liv, och är det motsatta av prevention, som är en hållning som är emot liv. Men naturlig familjeplanering förutsätter att de äkta makarna kan samarbeta, och att de verkligen är en enhet. Man måste därmed fråga sig vilken moralisk analys av familjeplanering en kvinna eller man kan göra som har en äkta hälfst som inte har samma syn, som inte kan samarbeta, eller som inte visar respekt (och t.ex. är våldsam). Eller vad en kvinna kan göra som har så stora hormonella störningar att det är omöjligt för henne att hålla sig orienterad om sina fertila perioder och därmed inte kan följa riktlinjerna för naturlig familjeplanering. Som tidigare nämnt: det viktigaste är vad man vill, med vilket mål och i vilken situation. De lokala själasörjarna och rådgivarna har här ett stort ansvar och en stor möjlighet att hjälpa de troende till att vilja handla i samklang med god kristen etik.

Man kritiserar ofta katolska kyrkan för att den bara presenterar ideal. Antagligen glömmar man då att Kristus kallar alla människor till att leva på ett fullkomligt sätt. Kristus har kommit till oss för att berätta för oss hur vi ska leva som människor skapade till Guds avbild, inget mindre! Kyrkan kan inte reducera de krav på ett sant kristet liv som Guds son har gett oss. Kyrkan måste vara en trofast och sann förvaltare av vad som har blivit uppenbart. Men samtidigt har Kristus lovat människorna sin helige Andes hjälp för att kunna efterleva detta.

Eftersom människan är skapad med svagheter och synder, måste kyrkan hjälpa alla med att sträva efter ett fullkomligt liv, väl vetande om att det inte kan uppnås genom människans insats allena. ”Utan mig kan ni ingenting göra”, säger Kristus. Man bör därför be om Guds hjälp att leva det gudomliga kärleksbudet så trofast som möjligt, med de krav som det innebär, men som också är ett sätt att försöka leva som Kristus, vilket alla är kallade till, med de kors som följer. Medan man är på väg är det ofrånkomligt att man gör fel. Men kyrkan kan inte stötta felen och rätta sina etiska riktlinjer efter mänskliga svagheter.

Däremot ska hon förmedla Guds villkorlösa kärlek och hans förlåtelse av de synder vi ångrar, samtidigt som han förväntar sig att vi, med hans hjälp, gör så gott vi kan för att handla bättre och bättre. Gud ställer inte större krav än vad han samtidigt erbjuder hjälp till att kunna klara. Om vi vill det, för Gud tvingar sig inte på, utan låter förverkligandet av sin frälsningsplan bero på människans samtycke.

Medlemmar i katolska kyrkan ges, genom *Humanae Vitae*, ett hjälpmedel som man gör klokt i att följa efter bästa förmåga. Det är inte alltid lätt, det kan uppkomma prövningar och svårigheter, men i gengäld får äkta makar genom encyklikan hjälp att vandra på kärlekens och lyckans väg, för sitt eget, sina barns och samhällets bästa.

Norraby våren 2006

p. Johannes-Maria Størksen OCD

HUMANAE VITAE

PÅVEN PAULUS VI:S ENCYKLIKA OM ÄKTENSKAP OCH ANSVARSFULLT FÖRÄLDRASKAP

25 juli 1968

Till våra vördnadsvärda bröder Patriarkerna, Ärkebiskoparna, Biskoparna och övriga lokala Ordinarien i fred och gemenskap med den Apostoliska stolen, till Prästerskapet och de Kristtrogna i hela den katolska världen liksom till alla människor av god vilja: om den rätta ordningen för det mänskliga livets tillkomst och utveckling.

Vördade bröder och älskade söner och döttrar!

Hälsning och apostolisk välsignelse!

1. Att föra det mänskliga livet vidare är ett synnerligen betydelsefullt uppdrag genom vilket makarna på ett fritt och ansvarsfullt sätt samarbetar med Gud Skaparen.

Detta uppdrag fyller dem alltid med stor glädje, även om detta ibland är förenat med inte obetydliga svårigheter och bekymmer.

Under alla tider har fullgörandet av detta uppdrag ställt makarnas samveten inför stora problem. Den nuvarande utvecklingen av det mänskliga samhället och därmed följande förändringar framkallar emellertid nya frågor, vilka Kyrkan inte kan förbigå, eftersom de i så hög grad hänger samman med mänskligt liv och mänsklig lycka.

I

Nya problemställningar och läroämbetets kompetens

2. De förändringar som uppkommit är av stor betydelse och av skiftande slag. I första hand rör det sig om den hastiga befolkningstillväxten, vilket har fått många att frukta att världens befolkning kommer att växa snabbare än tillgängliga resurser och få till följd att många familjer och utvecklingsländer skulle drabbas av nöd. Detta kan lätt förmå statliga myndigheter att söka avvärja denna fara med allt kraftfullare medel. Till detta kommer också att inte bara förhållandena på bostads- och arbetsmarknaderna utan också de ökande kraven på materiell standard och utbildning skapar en livssituation som i dagens läge ofta är svår att förena med försörjningen av ett större antal barn.

Man kan också lägga märke till en viss förändring i uppfattningen om kvinnans värdighet och hennes plats i samhället, om värdet av den äktenskapliga kärleken och dess relation till makarnas sexuella förening.

Slutligen måste man särskilt beakta människans häpnadsväckande framsteg när det gäller att behärska och skickligt ta tillvara naturens krafter så långt att man försöker utvidga denna kontroll över hela sitt liv: över kroppen, förståndet och det sociala livet och till och med över de lagar som reglerar den mänskliga fortplantningen.

NYA FRÅGOR

3. Dessa förhållanden ger upphov till nya frågor. Utifrån dagens livs-

villkor och med hänsyn tagen till betydelsen av den äktenskapliga kärleken för makarnas samförstånd och ömsesidiga trohet, skulle man då inte anse det vara på sin plats att ompröva de moraliska normer som hittills gällt, särskilt som det upplevs som om dessa kan efterlevas endast med största svårighet, ibland endast med heroiska ansträngningar?

Dessutom kunde man inte här tillämpa den s.k. totalitetsprincipen och därmed godta att avsikten att ha en mindre fruktsam men mer rationellt planerad familj skulle kunna omvandla en handling som gör det fysiska förloppet ofruktsamt till en tillåten och förutseende födelsekontroll? Kunde det med andra ord inte tillåtas att födelsebegränsningen hänför sig till hela det äktenskapliga livet snarare än till en enskilda akt? En ytterligare fråga är, med tanke på det ökande ansvarsmedvetandet hos dagens människor, om inte tiden har kommit att låta livets fortplantning bestämmas av förnuftet och viljan snarare än genom kroppens biologiska rytm.

TOLKNINGEN AV MORALLAGEN

4. Detta slags frågor kräver av Kyrkans läroämbete en ny och djupare eftertanke när det gäller principerna för moralläran rörande äktenskapet, en lära som bygger på naturrätten upplyst och förädlad av den gudomliga Uppenbarelsen.

Ingen kristtrogen kan rimligen förneka att Kyrkan är behörig att genom sitt läroämbete tolka den naturliga morallagen. Därför är det inget tvivel om – som våra företrädare upprepade gånger framhållit ⁽¹⁾ – att Jesus Kristus, när han gav Petrus och de övriga apostlarna del i sin gudomliga makt och sände ut dem att lära alla folk hans bud ⁽²⁾, gav dem i uppdrag att rätt vakta och uttolka hela morallagen, inte endast lagen i evangelierna utan också i naturrätten. Ty också naturrätten uttrycker Guds vilja, och att troget åtlyda denna är nödvändigt för människornas eviga frälsning ⁽³⁾.

I sitt fullföljande av detta uppdrag har Kyrkan under alla tider, men särskilt ofta under senare tid, utgivit samstämmiga dokument om äktenskapets natur och om det rätta bruket av de äktenskapliga rättigheterna och skyldigheterna ⁽⁴⁾.

SPECIALSTUDIER

5. Medvetna om detta uppdrag har vi bekräftat och utvidgat den kommission, som tillsattes i mars 1963 av vår företrädare Johannes XXIII, salig i åminnelse. I denna kommission ingick gifta par förutom många sakkunniga på dessa ämnesområden. Kommissionens uppgift var att samla synpunkter och åsikter rörande det äktenskapliga samlivet och en moraliskt berättigad födelsekontroll för att sedan underställa Kyrkans läroämbete detta material, som skulle göra det möjligt för läroämbetet att ge ett noga avpassat svar i denna fråga, något som såväl de kristtrogna som den övriga världen väntade på ⁽⁵⁾.

Efter att ha mottagit de sakkunnigas undersökningar såväl som utlåtanden och råd från ett avsevärt antal av våra bröder i biskopsämbetet – lämnade antingen på eget initiativ eller på vår begäran – har vi blivit i stånd att på ett allsidigt sätt kunna bedöma alla delar av detta mångfacetterade ämne. Vi är djupt tacksamma mot alla för detta.

LÄROÄMBETETS SVAR

6. De slutsatser som kommissionen kommit fram till har vi emellertid inte kunnat godta som definitiva och absolut säkra, något som skulle ha befriat oss från plikten att ta denna allvarliga fråga under personligt övervägande. Detta var även nödvändigt eftersom det inom kommissionen inte förelåg fullständig enighet om vilka moraliska normer som skulle framläggas och särskilt som vissa inställningar och förslag till lösningar av denna fråga framkommit, som avvek från den äktenskapsmoral som med fasthet och beständighet lärts ut av Kyrkans läroämbete.

Följaktligen vill vi nu, efter att noga ha gått igenom de utlåtanden som sänts till oss och grundligt studerat saken och efter ständig bön till Gud, i kraft av det uppdrag som givits oss av Kristus avge vårt svar på dessa allvarliga frågor.

II

Läromässiga principer

7. Frågan om det mänskliga livets fortplantning – liksom varje annan fråga som rör det mänskliga livet – innefattar mer än de särskilda aspekter som rör biologiska, psykologiska, demografiska eller sociologiska synpunkter. Man måste se till hela människan och hela det uppdrag hon är kallad till, såväl det naturliga och jordiska som det övernaturliga och eviga. Eftersom många i ett försök att försvara artificiell födelsekontroll åberopar den äktenskapliga kärlekens eller det ansvariga föräldraskapets krav, är det nödvändigt att definiera och belysa dessa två betydelsefulla element i det äktenskapliga samlivet. Detta ämnar vi göra och hänvisar därvid särskilt till vad Andra Vatikanconciliet med högsta auktoritet har uttryckt i dess Pastoralkonstitution *Gaudium et spes*.

8. Den äktenskapliga kärleken uppenbarar sin rätta natur och upphöjdhed när vi inser att den har sitt ursprung i Gud som ”är kärlek”, *Caritas est*⁽⁶⁾, Fadern ”från vilken allt vad faderskap heter i himlen och på jorden har sitt namn”, *ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur*⁽⁷⁾.

Äktenskapet är således långt ifrån att vara en följd av slumpen eller resultatet av naturkrafternas blindas förlopp utan i själva verket av Gud Skaparen så vist och förutseende inrättat för att i människorna förverkliga hans kärleksplan. Därför utvecklar man och hustru genom den ömsesidiga överlåtelse till varandra, som är speciell och exklusiv för bara dem, den personliga gemenskapen i vilken de fullkomnar varandra och samarbetar med Gud vid tillblivelsen och fostran av nytt mänskligt liv.

För döpta innebär därutöver äktenskapet ett tecken på en sakramental nåd som återspeglar Kristus förening med Kyrkan.

DEN ÄKTENSKAPLIGA KÄRLEKEN

9. I ljuset av dessa fakta blir den äktenskapliga kärlekens särskilda art och dess krav tydliga, och det är av största vikt att bedöma dessa rätt.

Denna kärlek är framför allt helt och hållet mänsklig, *humanus*, på samma gång förstånd och ande. Det är därför inte enbart en fråga om naturlig instinkt eller sinnesrörelser utan det är också och framför allt en handling av fri vilja, en tillit som går ut på att inte bara hålla ut i vardagslivets glädjeämnen och sorger utan ytterligare växa så att man och hustru blir liksom ett hjärta och en själ och tillsammans uppnår sin mänskliga fulländning.

Vidare är det en kärlek som är total, *pleno*, det vill säga den mycket speciella form av personlig vänskap i vilken makarna generöst delar allting utan några oskäligen förbehåll och utan att tänka bara på sin egen bekvämlighet. Den som verkligen älskar sin make/maka älskar honom/henne förvisso inte endast för vad han får ta emot av honom/henne utan älskar honom/henne för hans/hennes egen skull, lycklig att kunna berika den andra genom gåvan av sig själv.

Makarnas kärlek är också trogen och utesluter andra, *fidelis et exclusorius*, ända till livets slut. Detta är så man och hustru skall ha förstått det den dag då de, fullt medvetna om vad de gjorde, frivilligt förenades genom äktenskapets band. Även om denna trohet mellan man och hustru ibland leder till svårigheter, har ingen rätt att hävda att den är omöjlig utan den är tvärtom alltid hedervärd och förtjänstfull. Otaliga par har under århundraden genom sitt exempel visat att trohet är i enlighet med äktenskapets natur men därutöver också att det är en källa till djup och varaktig lycka.

Slutligen är denna kärlek fruktsam, *fecundus*, eftersom den inte är helt inskränkt till själva den äktenskapliga föreningen utan den dessutom strävar att gå utöver detta för att väcka nytt liv. "Äktenskap och äktenskaplig kärlek är till sin natur inriktade på tillblivelsen och uppfostran av barn. Barn är sannerligen äktenskapets förnämsta gåva och bidrar i högsta grad till föräldrarnas bästa", *Matrimonium et amor coniugalium indole sua ad prolem procreandam et educandam ordinantur. Filii sane sunt praestantissimum matrimonii donum, et ad ipsorum parentum bonum maxime conferunt* ⁽⁸⁾.

ANSVARFULLT FÖRÄLDRASKAP

10. Därför kräver makarnas kärlek att man och hustru till fullo inser sin uppgift när det gäller det ansvarsfulla föräldraskapet, vilket man i dag med rätta i så hög grad betonar men vilket fördenskull måste förstås på rätt sätt. Följaktligen är det nödvändigt att betrakta detta ur olika berättigade och med varandra sammanhängande aspekter.

Vad först gäller de biologiska förloppen innebär det ansvarsfulla föräldraskapet en medvetenhet om och respekt för de sammanhängande funktionerna. Det mänskliga förnuftet urskiljer i förmågan att fortplanta sig biologiska lagar som hänger samman med den mänskliga personen ⁽⁹⁾.

Vad därefter gäller människans naturliga drifter och känslor innebär ett ansvarsfullt föräldraskap att dessa måste behärskas av människans förnuft och vilja.

Vidare innebär ansvarsfullt föräldraskap att man med hänsyn till fysiska, ekonomiska, psykologiska eller sociala förhållanden antingen efter klokt övervägande storsint beslutar sig för att ta emot fler barn eller av allvarliga skäl och under iakttagande av moralreglerna beslutar sig för att för en bestämd eller obestämd tid avstå från flera barn.

Ansvarsfullt föräldraskap i denna bemärkelse har ytterligare en aspekt av största betydelse. Detta gäller den objektiva moraliska ordningen som har fastställts av Gud och där ett rättrådigt samvete är rättesnöret. Därför kräver det ansvarsfulla föräldraskapet av makarna att de prioriterar i rätt ordning och inser sina förpliktelser mot Gud, sig själva, sin familj och samhället.

Därav följer att de inte är fria att agera efter eget gottfinnande vid uppdraget att föra livet vidare, som om det vore helt upp till dem att besluta vilken väg de skall välja. Tvärtom är de förpliktade att anpassa sitt sätt att handla till Guds skapelseplan, vilken dels kommer till uttryck i själva äktenskapets natur och dess funktioner dels beständigt förkunnas i Kyrkans lära ⁽¹⁰⁾.

IAKTTAGANDE AV NATURRÄTTEN

11. De akter där makarna förenas intimt och kyskt med varandra och varigenom det mänskliga livet förs vidare är, som det senaste konciliet

har betonat, ”ädla och hedervärda”, *honesti ac digna sunt*⁽¹¹⁾. De upphör inte heller att vara berättigade även om de av skäl oberoende av makarnas vilja kan förutses vara ofruktsamma. Målet att uttrycka och stärka makarnas inbördes förhållande dämpas inte därav. Faktum är, som erfarenheten visar, att nytt liv inte uppstår ur varje äktenskaplig förening. Ty Gud har i sin vishet inrättat naturens lagar och tiden för fruktsamhet på sådant sätt att det av sig självt skapas intervaller mellan födslarna. Likväl lär Kyrkan, i det att hon uppmanar människorna att följa naturrättens lagar vilka hon uttolkar i sin oförändrade lära, att varje äktenskaplig akt *quilibet matrimonii usus* nödvändigtvis måste stå öppen för fortplantningen av mänskligt liv⁽¹²⁾.

FÖRENANDE OCH FORTPLANTNING

12. Denna lära, som ofta har utvecklats av Kyrkans läroämbete, grundar sig på en av Gud fastställd oupplöslig förbindelse, vilken människan inte på egen hand får bryta, mellan förenande och fortplantning, vilka båda är innefattade i den äktenskapliga akten.

Skälet är att den äktenskapliga akten till sin grundläggande natur, då makarna förenas i intimt umgänge, också möjliggör skapande av nytt liv i enlighet med de lagar som är inskrivna i mannens och kvinnans natur. Ty om bägge dessa element, förenande och fortplantning, beaktas behåller det äktenskapliga umgänget helt och fullt sin innebörd av sann ömsesidig kärlek och sin inriktning på föräldraskapets enastående uppdrag, till vilket människan är kallad. Vi anser att vår tids människor är särskilt i stånd att inse att denna lära står i harmoni med det mänskliga förnuftet.

TROHET MOT GUDS PLAN

13. Med rätta framhålls att en äktenskaplig akt som påtvingas den andra maken utan hänsyn till dennes tillstånd eller skäligen önskan inte är en sann kärleksakt utan fastmer strider mot den moraliska ordning som särskilt ska prägla makarnas förhållande till varandra. Samtidigt måste de vid närmare eftertanke inse att en akt av ömsesidig kärlek, som försvagar möjligheten att föra livet vidare, vilket Gud all-

tings Skapare genom särskilda lagar har inpräglat i denna, strider mot såväl hans gudomliga avsikt på vilken grund äktenskapet vilar som mot Hans vilja som är livets upphovsman. Att följaktligen utnyttja denna gudomliga gåva samtidigt som man berövar den – om än bara delvis – dess mening och ändamål strider mot mannens och kvinnans natur och deras nära förhållande och därför även mot Guds plan och Hans heliga vilja. Den som däremot nyttjar den äktenskapliga kärlekens gåva samtidigt som man respekterar fortplantningens lagar kommer att inse att han inte är herre över livets källa utan snarare ett redskap för Skaparens plan. Ty såsom människan inte helt och hållet har fullständig kontroll över sin kropp, så har hon också – och då av särskilt skäl – inte sådan kontroll över sin fortplantningsförmåga, eftersom denna till sin natur är inriktad på frambringande av mänskligt liv, vars ursprung är Gud. ”Det mänskliga livet måste av alla uppfattas som något heligt”, manade vår företrädare Johannes XXIII, ”ty det kräver från allra första början Guds skapande hand”. *Etenim hominum vita pro sacra re est omnibus ducenda quippe quae, inde a suo exordio, Creatoris actionem Dei postulet.* ⁽¹³⁾

OTILLÅTNA MEDEL FÖR BARNBEGRÄNSNING

14. I överensstämmelse med dessa grundläggande bestämmelser för mänsklig och kristen lära om äktenskapet måste vi därför ännu en gång fastställa att det är helt och hållet förkastligt att i syfte att begränsa antalet barn avsiktligt avbryta en redan påbörjad fortplantningsprocess och framför allt göra direkt abort, även av medicinska skäl ⁽¹⁴⁾.

Som Kyrkans läroämbete ofta har betonat, måste på samma sätt direkt sterilisering fördömas vare sig den gäller man eller kvinna, är permanent eller tidsbegränsad ⁽¹⁵⁾.

Likaledes förkastlig är varje handling som antingen före, vid tillfället för, eller efter sexuellt umgänge är speciellt avsedd att förhindra fortplantningen, antingen som mål eller som medel ⁽¹⁶⁾.

Man får heller inte hävda som försvar för sexuellt umgänge, som är avsiktligt ofruktamt, att ett mindre moraliskt ont är att föredra framför ett större sådant eller att sådant umgänge skulle räknas ihop

med tidigare eller senare fruktsamma akter till en enda enhet och på detta sätt kunna få del i samma moraliska värde. Även om det är sant att det ibland är tillåtet att tolerera ett mindre moraliskt ont för att undvika ett större ont eller för att främja något särskilt gott⁽¹⁷⁾, är det aldrig tillåtet – av än så allvarliga skäl – att göra det onda för att uppnå något gott⁽¹⁸⁾ – med andra ord att direkt avse någonting vilket till sin natur står i strid med den moraliska ordningen och som därför måste anses ovärdigt en människa, även om avsikten är att skydda eller främja den enskildes, familjens eller samhällets bästa. Följaktligen är den uppfattning helt och hållet felaktig som hävdar att en äktenskaplig akt, som på konstlad väg gjorts ofruktsam och därför i sig är omoralisk, skulle kunna rättfärdigas av allt fruktsamt umgänge under ett helt äktenskapligt samliv.

LAGLIGA TERAPEUTISKA MEDEL

15. Å andra sidan anser Kyrkan inte alls som otillåtna de terapeutiska åtgärder, som är nödvändiga för att bota kroppsliga sjukdomar, även om man kan förutse att dessa åtgärder förhindrar fortplantning, förutsatt att detta hinder inte oavsett syftet direkt eftersträvas⁽¹⁹⁾.

UTNYTTJANDE AV OFRUKTSAMMA PERIODER

16. Inte desto mindre reser somliga människor i dag den invändningen mot denna Kyrkans lära rörande äktenskapsmoralen, vilket ovan nämnts (punkt 3), att det mänskliga förnuftet har både rättighet och ansvar att styra naturens irrationella krafter och leda dem till mål som tjänar människans bästa. Andra ställer frågan om det inte är mer förnuftigt i många fall att använda artificiell födelsekontroll om man därmed uppnår mera lugn och harmoni i familjen och kan skapa bättre förutsättningar för uppfostran av de barn som redan är födda. På denna fråga måste ges ett entydigt svar: Kyrkan är den första att erkänna och anbefalla bruket av förnuftet när det gäller en verksamhet som så nära förbinder människan med hennes Skapare. Men hon betonar att detta måste ske inom den av Gud fastställda ordningen.

Om det alltså finns välgrundade skäl att ha intervaller mellan föds-

larna på grund av makarnas fysiska eller psykiska tillstånd eller till följd av yttre omständigheter, lär Kyrkan att makarna kan utnyttja de naturliga cyklerna som ingår i fortplantningsfunktionen och endast ha intimt umgänge under de perioder som är ofruktsamma för att härigenom kunna kontrollera födelsen på ett sätt som inte alls strider mot de moraliska principer, som vi nu förklarat ⁽²⁰⁾.

Kyrkan är trogen sig själv och sin lära när hon betraktar det som lagligt för makarna att utnyttja de ofruktsamma perioderna men alltid fördömer som olagligt bruket av medel som direkt hindrar befruktning, även om skälen för det senare förfarings sättet kan synas uppriktiga och allvarliga. I själva verket är dessa två fall helt olika: i det förra fallet utnyttjar makarna lagligt en möjlighet som givits dem av naturen medan de däremot i det andra fallet hindrar fortplantningsprocessens naturliga förlopp. Det kan inte förnekas att makarna i bägge fallen av giltiga skäl vill undvika barn och önskar försäkra sig om detta. Men det är likafullt sant att det är uteslutande i det förra fallet som makarna är beredda att avstå från intimt umgänge under den fertila perioden så ofta som det av giltiga skäl inte är önskvärt med ett ytterligare barn. När emellertid den ofruktsamma perioden återkommer använder de det äktenskapliga umgänget till att uttrycka sin ömsesidiga kärlek och försäkra varandra sin trohet. När de gör detta visar de förvisso prov på sann och äkta kärlek.

FÖLJDER AV ARTIFICIELLA METODER

17. Ansvarsfulla människor kan ännu mer låta sig övertygas om sanningen i Kyrkans lära i denna sak om de betänker konsekvenserna av metoder och överväganden då det gäller artificiell födelsekontroll. Först och främst bör man betänka hur lätt detta handlingssätt kan öppna en bred och lätt väg både för äktenskaplig otrohet och för en allmän upplösning på det moraliska området. Man behöver inte mycket erfarenhet för att inse hur svag människan är och för att förstå att hon – och särskilt ungdomar som är så utsatta för frestelse – behöver stöd att leva efter den moraliska lagen, och det är oansvarigt att göra det lättare för dem att bryta mot denna lag. En annan följd att frukta är att män som blir vana att använda preventivmetoder skulle kunna

förlora respekten för kvinnan och utan hänsyn till hennes fysiska och psykiska balans reducera henne till att blott bli ett medel för att tillfredsställa sin lust och inte längre betrakta henne som sin maka, vilken de är skyldiga aktning och kärlek.

Slutligen måste man noga överväga vilken farlig makt man på detta sätt skulle lägga i händerna på statliga makthavare som bryr sig föga om morallagens regler. Vem skulle kunna förebrå en regering, vilken i sitt försök att lösa de problem som rör ett helt land tillgriper samma metoder som anses tillåtna för makar vid lösande av familje-problem? Vem skulle kunna hindra statliga makthavare från att främja de preventivmetoder som de anser mer effektiva, ja till och med allmänt påbjuda deras användning om de skulle anse detta nödvändigt? Det kan då hända att när människor, antingen själva eller inom familjen eller det sociala livet, erfar de svårigheter som följer av den gudomliga lagen, kan överlåta åt de statliga makthavarna makten att ingripa i makarnas mest personliga och intima uppdrag.

Om man inte vill överlämna ansvaret för skapande av liv åt mänskligt godtycke, måste man följaktligen acceptera att det finns vissa gränser som inte får överträdas när det gäller människans makt över sin egen kropp och dess funktioner – gränser vilka ingen, vare sig privatpersoner eller offentliga makthavare, får överskrida. Dessa gränser är uteslutande fastlagda på grund av den respekt vi är skyldiga hela den mänskliga kroppen och dess naturliga funktioner, i ljuset av de ovan framlagda principerna och i enlighet med en rätt tolkad ”totalitetsprincip”, som förklarats av vår företrädare Pius XII ⁽²¹⁾.

KYRKANS OMSORG

18. Man kan förutse att kanske inte alla kommer att så lätt acceptera denna särskilda lära. Förstärkta av massmedia finns alltför många högljudda protester mot Kyrkans röst. Det är ingen överraskning för Kyrkan att hon i likhet med sin gudomlige Grundare blir satt att vara ”ett tecken som väcker strid”, *in signum cui contradicetur* ⁽²²⁾, och hon skall fördenskull inte undvika den henne ålagda plikten att ödmjukt men fast förkunna hela morallagen, både den naturliga och den evangeliska.

Eftersom Kyrkan inte skrivit dessa lagar, kan hon inte styra över dem utan endast och allenast vara deras väktare och uttolkare. Hon kan aldrig förklara något som lagligt som i själva verket är olagligt eftersom det till sin natur alltid strider mot människans sanna väl.

Genom att bevara hela morallagen rörande äktenskapet intakt, är Kyrkan övertygad om att hon bidrar till uppbyggandet av en sann mänsklig civilisation. Utöver detta försöker hon övertala människan att inte dra sig undan sitt personliga ansvar genom att förlita sig på tekniska medel. På detta sätt försvarar hon makarnas värdighet. Genom att handla på detta sätt visar Kyrkan, trofast mot den gudomlige Frälsarens exempel och lära, att hon är allvarlig och osjälvisk i sin syn på människan vilken hon strävar att hjälpa även under denna jordiska pilgrimsvandring till "att som den levande Gudens barn ta del i hans liv, han som är alla människors Fader" *ut non secus atque filii vitam Dei viventis, omnium hominum Patris, participent* ⁽²³⁾.

III

Pastorala riktlinjer

19. Våra ord skulle emellertid inte tydligt och klart ge uttryck för de tankar och den omsorg, som Kyrkan – alla folks moder och lärare – har, om de inte efter att ha uppmanat människorna att följa och iaktta den gudomliga lagen rörande äktenskap inte också skulle bistå människorna genom en ärlig födelsereglering under de svåra förhållanden, vilka i vår tid drabbar familjer och folk. Kyrkan kan ju inte handla annorlunda mot människorna än vår gudomlige Frälsare. Hon känner deras svagheter, hon förbarmar sig över folkskarorna och hon välkomnar syndarna. Men hon kan på samma gång inte göra annat än att lära ut denna lag, som i själva verket är lagen för det mänskliga livet som återställts till sin ursprungliga sanning och väglets av Guds Ande ⁽²⁴⁾.

20. Kyrkans lära beträffande den rätta födelseregleringen är en förkunnelse av Guds egen lag. Ändå är det inget tvivel om att den för många kommer att synas inte endast svår utan även omöjlig att följa. Men det är så, att i likhet med allt som är värdefullt och av nytta kräver denna lag av enskilda människor, av familjer och av samhället fasta föresatser och stora ansträngningar. Den kan faktiskt inte följas utan Guds hjälpande nåd, som stöder och stärker människornas goda vilja. Men de som djupare reflekterar över detta kommer att inse att dessa ansträngningar ökar människans värdighet och bidrar till samhällets bästa.

VÄRDET AV SJÄLVDISCIPLIN

21. En rätt och hedervärd födelsereglering kräver först av allt att makarna till fullo inser och värderar familjelivets sanna värde och att de lär sig att fullständigt behärska sig själva och sina känslor. Förvisso är det inget tvivel om behovet av askes om de med hjälp av förnuft och fri vilja skall kunna kontrollera sina naturliga drifter. Endast så kommer uttrycket för kärleken som är så viktig för det äktenskapliga livet att anpassa sig till den rätta ordningen. Detta är särskilt tydligt vid iakttagandet av den periodiska avhållsamheten. Självdisciplin av detta slag är ett lysande uttryck för makarnas kyskhet och långt ifrån att vara ett hinder för deras kärlek till varandra omformar den kärleken genom att förläna den en djupare mänsklig karaktär. Om denna självdisciplin kräver att de fortsätter att bemöda sig, har den likväl den välgörande verkan att möjliggöra för makarna att utveckla sina dygder och bli berikade av det andliga goda. Den skänker familjen överflödande rikedom av lugn och frid och bidrar till att lösa svårigheter av annat slag. Den befrämjar hos makarna omsorg och hänsynsfullhet mot varandra och hjälper dem att stå emot överdriven egenkärlek, som är oförenlig med äkta kärlek. Den väcker hos dem ett medvetande om deras ansvar. Slutligen förlänar den föräldrarna ett djupare och mer effektivt inflytande när det gäller barnens uppfostran. Allteftersom deras barn växer upp utvecklar de en rätt inställning till de mänskliga värdena och kan på ett lugnt och harmoniskt sätt använda sina mentala och fysiska krafter.

FRÄMJANDE AV KYSKHETEN

22. Vi tar detta tillfälle i akt att vända oss till dem som ägnar sig åt uppfostran och till alla dem, vars rätt och uppgift det är att sörja för det allmänna bästa i samhället. Vi vill påminna dem om nödvändigheten av att skapa ett klimat som främjar kyskheten, så att den sanna friheten kan få övertaget över lättsinnet genom att tydligt följa moralagens regler.

Därför skall allt som i moderna sociala kommunikationsmedel bidrar till att väcka människornas lägre instinkter och uppmuntrar låg moralisk standard, likaväl som varje oanständighet i skrift, bild eller i

scenisk framställning, offentligt och enhälligt fördömas av alla dem som vill värna om civilisationens framsteg och skydda de högsta mänskliga värdena. Man skall inte försöka rättfärdiga detta slags depravation med åberopande av konstnärliga eller vetenskapliga skäl ⁽²⁵⁾ eller med hänvisning till den frihet som de statliga myndigheterna kan ge på detta område.

VÄDJAN TILL DE OFFENTLIGA MYNDIGHETERNA

23. Därför vänder vi oss nu till länders regeringar, som framför allt bär ansvaret för skyddet av det gemensamma bästa och som i hög grad kan bidra till att bevara de goda sederna. Låt aldrig era folks goda seder bli undergrävda. Förhindra helt och hållet att genom lagstiftning sådana sedvänjor uppstår i familjen, som är statens urcell, vilka står i motsättning till den naturliga och gudomliga rätten. Ty det finns andra vägar på vilka de statliga myndigheterna både kan och bör lösa befolkningsproblemet, nämligen genom att stifta lagar som skyddar familjerna och fostrar folket så klokt att morallagen och medborgarnas frihet båda skyddas.

Vi är väl medvetna om de svårigheter de offentliga myndigheterna ställs inför då det gäller denna fråga, i synnerhet i utvecklingsländerna. Vi har beaktat dessa berättigade bekymmer som åvilar dem när vi publicerade vår encyklika *Populum Progressio*. Men nu instämmer vi i vår vördade företrädare Johannes XXIII:s ord när han säger: ”vid behandlingen och lösningen av dessa frågor är det inte tillåtet att använda medel som står i motsättning mot människans värdighet. De som föreslår sådana lösningar grundar dessa på en ytterligt materialistisk uppfattning om människan själv och hennes liv. Den enda möjliga lösningen av denna fråga är den som förenas med sociala och ekonomiska framsteg för både individer och hela det mänskliga samhället och som respekterar och främjar sanna mänskliga värden” ⁽²⁶⁾. Det vore en stor orätt att göra den gudomliga Försynen ansvarig för det som tvärtom synes vara resultatet av en misslyckad regeringspolitik, ett bristande sinne för social rättvisa, tillgodogörande av egendom för egen vinnings skull och slutligen ett vårdslöst misslyckande att ta de initiativ och det ansvar, som skulle innebära högre levnadsstandard

för hela folket och dess medborgare ⁽²⁷⁾. Måtte alla regeringar på vilka detta ankommer – på samma sätt som några redan på utomordentligt sätt gör – bemöda sig om att förnya sina ansträngningar! Man får inte heller ge avkall på insatserna vad gäller ömsesidig hjälp mellan olika delar av den stora mänskliga familjen. Här anser vi att ett i stort sett obegränsat verksamhetsfält ligger öppet för de stora internationella institutionerna.

TILL VETENSKAPSMÄNNEN

24. Nu riktar vi oss till vetenskapsmännen, som ”i hög grad kan främja äktenskapets och familjens välfärd liksom samvetsfrid, om de genom gemensamma ansträngningar grundligare försöker klargöra villkoren för en moraliskt godtagen födelsekontroll”, *multum bono matrimonii et familiae, pacique conscientiarum inservire possunt, si collatis studiis diversas condiciones, honestae ordinationi procreationis humanae faventes, penitius elucidare conentur* ⁽²⁸⁾. Det är ytterst önskvärt – vilket också var Pius XII:s uppfattning – att den medicinska vetenskapen genom studiet av den naturliga cykeln lyckas bestämma en tillräckligt säker grundval för moraliskt antagbar födelsekontroll ⁽²⁹⁾. På detta sätt kommer vetenskapsmännen, särskilt de som är katoliker, att genom sin forskning bekräfta sanningen i det Kyrkan hävdar, nämligen att ”det inte kan finnas någon motsättning mellan de två gudomliga lagarna – den som gäller livets fortplantning och den som gäller främjandet av den äktenskapliga kärleken, *veram contradictionem inter divinas leges vitae transmittendae et germani amoris coniugalis fovendi adesse non posse* ⁽³⁰⁾.

TILL KRISTNA MAKAR

25. Nu riktar vi oss särskilt till våra söner och döttrar, i synnerhet till dem som Gud kallar att tjäna honom i det äkta ståndet. Ty medan Kyrkan förmedlar till sina barn de oeftergivliga kraven i den gudomliga lagen, förkunnar hon också frälsningen och öppnar genom sakramenten nya vägar för nåden, genom vilka människan blir en ny skapelse, som i kärlek och sann frihet motsvarar hennes Skapares och Frälsares plan och som också får erfara Kristi milda ok. ⁽³¹⁾

När de ödmjukt följer hans röst, skall de kristna makarna minnas att deras kallelse till det kristna livet, som har sitt ursprung i dopet, har ytterligare utvecklats och bekräftats i äktenskapets sakrament. Ty genom detta sakrament blir de ”stärkta och så att säga vigda”, *roborantur et veluti consecrantur*, för att troget kunna fullfölja sitt uppdrag, leda sin kallelse till fullkomning och inför världen bära det vittnesbörd om Kristus som tillkommer dem. ⁽³²⁾ Detta uppdrag har Herren anförtrott dem att de för människorna skall göra denna heliga och även milda lag känd, som innerligt förenar deras inbördes kärlek med deras samverkan med Guds kärlek, Gud som är upphovet till det mänskliga livet.

Vi vill verkligen inte förtiga de tidvis allvarliga svårigheter som kan uppträda i kristna makars liv. Ty liksom för var och en av oss gäller också för dem att ”den port är trång och den väg är smal, som leder till livet” *angusta porta, et arcta via est, quae ducit ad vitam* ⁽³³⁾. Likväl är det hoppet om detta liv som likt en brinnande lampa lyser upp deras väg när de starka i anden strävar att ”leva anständigt, rättfärdigt och fromt i den tid som nu är”, *sobrie et iuste et pie vivant in hoc saeculo* ⁽³⁴⁾, väl medvetna om att ”den värld som nu är går mot sitt slut”, *praeterire figuram huius mundi* ⁽³⁵⁾.

Av detta skäl skall makarna beredvilligt underkasta sig de bördor som åläggs dem, stärkta genom tron och hoppet, som ”inte sviker oss, ty Guds kärlek har ingjutits i våra hjärtan genom att han har gett oss den Helige Ande”, *non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* ⁽³⁶⁾. Vidare skall de i uthållig bön be om Guds hjälp och särskilt hämta nåd och kärlek ur Eukaristins aldrig sinande källa. Om emellertid synden fortfarande har grepp över dem, skall de inte tappa modet utan ödmjukt och utan att ge upp ta sin tillflykt till Guds barmhärtighet som i överflöd skänkes dem i botens sakrament. På detta sätt kan de förvisso nå fram till den fullkomlighet i det äktenskapliga livet, som aposteln beskriver med dessa ord: ”Ni män, älska era hustrur så som Kristus har älskat Kyrkan ... På samma sätt är också mannen skyldig att älska sin hustru som sin egen kropp. Den som älskar sin hustru älskar sig själv, ty ingen har någonsin avskytt sin egen kropp, utan man ger den näring och sköter om den så som Kristus gör med Kyrkan ... Detta rymmer en stor hem-

lighet, här låter jag det syfta på Kristus och Kyrkan. Men dessutom skall var och en av er älska sin hustru som sig själv, och hustrun skall visa respekt för sin man”, *Viri diligente uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam ... Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam ... Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Veruntamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.* ⁽³⁷⁾

FAMILJEAPOSTOLAT

26. Bland de frukter som mognar fram om man bemödat sig att följa den gudomliga lagen är den mest dyrbara förvisso den, att makarna själva ofta vill låta andra ta del av deras erfarenhet. På detta sätt tillkommer till lekmännens kallelse en ny och enastående form av apostolat, varigenom lika hjälper lika och makarna själva åtar sig en apostolisk uppgift gentemot andra makar genom det ledarskap de erbjuder. Detta kan förvisso ses som den mest lämpliga form av kristet apostolat i våra dagar. ⁽³⁸⁾

TILL LÄKARE OCH VÅRDPERSONAL

27. Likaledes hyser vi stor aktning för de läkare och den vårdpersonal som vid utövandet av sitt yrke bemödar sig att uppfylla de krav deras kristna kallelse ställer framför rent mänskliga intressen. Må de hålla fast vid sin föresats att alltid gå in för de lösningar som överensstämmer med tron och det rätta förnuftet och sträva efter samsyn och stöd bland sina kollegor. Dessutom skall de betrakta det som en viktig del i deras yrke att förkovra sig på detta medicinskt svåra område, så att de, när makar ber dem om råd, skall kunna ge dessa rätta råd och visa dem den rätta vägen. Gifta par har rätt att förvänta sig detta av dem.

TILL PRÄSTERNA

28. Och älskade söner, ni som är präster, som i kraft av ert heliga ämbete verkar som rådgivare och andliga ledare både till enskilda och familjer – till er vänder vi oss uppfyllda av stort förtroende. Det är ju er huvudsakliga uppgift – vi talar då särskilt till er som lär ut moralteologi – att fullständigt och klart framlägga Kyrkans lära om äkten-skap. Vid utövandet av ert ämbete måste ni vara de första att vara ett exempel på den sanna lydnad, såväl inre som yttre, som tillkommer Kyrkans läroämbete. Ty som ni vet, är ni bundna av denna lydnad inte så mycket på grund av de anförda argumenten som på grund av den Helige Andes ljus, som i synnerhet Kyrkans herdar åtnjuter då de lär ut sanningen ⁽³⁹⁾. Inte heller kan det undgå er att det är av högsta vikt för att kunna bevara människans själsfrid och de kristnas enhet att alla i såväl moraliska som dogmatiska frågor följer Kyrkans läroämbete och talar med en röst. Därför gör vi till våra egna den store Aposteln Paulus angelägna ord och av hela vårt hjärta vädjar vi återigen till er: ”I vår Herre Jesu Kristi namn uppmanar jag er, bröder, att vara överens och inte dela upp er i olika läger, utan återigen stå eniga i tankar och åsikter”, *Obsecro...vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia.* ⁽⁴⁰⁾

KRISTEN MEDKÄNSLA

29. Det är en enastående kärlekshandling gentemot själarna att inte undanhålla något av Kristi frälsningsbringande lära, men detta måste alltid vara förenat med tolerans och kärlek på samma sätt som Kristus själv visade människorna i ord och handling. Ty fastän han hade kommit, inte för att döma utan för att frälsa världen ⁽⁴¹⁾, var han obönhörligt sträng mot synden men tålmodig och barmhärtig mot syndarna.

Om makarna är nedstämda av sina svårigheter skall de därför i prästens ord och hjärta kunna finna en genklang av vår Frälsares röst och kärlek.

Så tala med full tillförsikt, älskade söner, och var övertygade om att medan Guds Helige Ande är närvarande hos läroämbetet vid ut-

läggningen av den rätta läran upplyser han också de troendes hjärtan och inbjuder dem att bejaka denna. Lär makarna nödvändigheten av att vandra bönen väg och att oftare och med stark tro ta emot eukaristins och botens sakrament och att aldrig tappa modet på grund av sin svaghet.

TILL BISKOPARNA

30. Och nu när vi kommer till slutet av denna rundskrivelse, vänder vi oss till er med vördnad och kärlek, ni älskade och vördade bröder i biskopsämbetet, med vilka vi på ett närmare sätt delar omsorgen om Guds folks andliga välfärd. Vi riktar vår enträgna bön till er alla att stå i spetsen för era präster, era medarbetare i den heliga tjänsten, och de kristtrogn och att ägna er helhjärtat och utan dröjsmål åt att skydda äktenskapets helighet, så att det äktenskapliga livet kan nå fram till sin mänskliga och kristna fullkomlighet. Betrakta detta uppdrag som en av era mest angelägna skyldigheter för närvarande. Som ni vet, kräver detta en samordning av de pastorala uppgifterna på alla mänskliga verksamhetsområden såsom ekonomi, kultur och det sociala området. Om samtidigt framsteg sker på alla dessa områden, kommer föräldrars och barns liv inom familjen att bli inte bara mer drägligt utan också lättare och lyckligare. Genom att trofast följa Guds plan för världen blir livet tillsammans i det mänskliga samhället rikare genom broderlig kärlek och tryggare genom verklig fred.

31. Vördade bröder, älskade söner och döttrar, alla människor av god vilja, er kallar vi nu till en synnerligen stor insats för uppfostran, för framsteg och för kärlek. Därvid stöder vi oss på Kyrkans orubbliga lära, som troget bevaras och uttolkas av Petri efterträdare tillsammans med bröderna i det katolska episkopatet. Vi är övertygade om att detta synnerligen stora arbete kommer att bringa välsignelse såväl över Kyrkan som över världen. Ty människan kan inte uppnå den sanna lycka som hon längtar efter av hela sin själ, om hon inte håller de lagar som den Högste Guden har inpräglat i hennes natur och som måste iaktas på ett klokt och kärleksfullt sätt. Över detta stora arbete, över er alla och särskilt över äkta makar nedkallar vi

från den helige och barmhärtige Guden ett överflöd av himmelsk nåd, och som underpant på denna nåd meddelar vi med glädje denna välsignelse.

*Givet i Rom, vid Sankt Petrus, den 25 juli, Aposteln Jakobs festdag,
år 1968, det sjätte året av vårt pontifikat.*

Paulus VI

Noter

- 1 Jfr Pius IX: Encyklikan *Qui pluribus* (9 nov. 1846): DS 2781 [De infallibilitate Romani Pontificis]; Pius X: Encyklikan *Singulari quadam* (24 sept. 1912): AAS 4 (1912) 658; Pius XI: Encyklikan *Casti Connubii* (31 dec. 1930): AAS 22 (1930) 579-581; Pius XII: Tal till det katolska världsepiskopatet *Magnificate Dominum* (2 nov. 1954): AAS 46 (1954) 671-672; Johannes XXIII: Encyklikan *Mater et Magistra* (15 maj 1961): AAS 53 (1961) 457.
- 2 Jfr *Matt* 28: 18-19.
- 3 Jfr *Matt* 7:21.
- 4 Jfr *Catechismus Romanus Concilii Tridentini*, II pars, c. CIII; Leo XIII: Encyklikan *Arcanum* (10 febr. 1880): *Acta Leonis XIII*, 2 1880, pp. 26-29; Pius XI: Encyklikan *Divini Illius Magistri* (31 dec. 1929): AAS 22 (1930) 56-61; Pius XI: Encyklikan *Casti Connubii* (31 dec. 1930): AAS 22 (1930) 545-546; Pius XII: *Tal till den italienska medicinsk-biologiska föreningen av S:t Lukas* (12 nov. 1944): *Discorsi e Radiomessaggi di S.S. Pio XII*, VI, pp. 191-192; Pius XII: *Tal till den katolska barnmorskeföreningen i Italien* (29 okt. 1951): AAS 43 (1951) 835-854; Pius XII: *Tal till "Fronte della Famiglia" och föreningen för barnrika familjer* (28 nov. 1951): AAS 43 (1951) 857-859; Pius XII: *Tal till den sjunde kongressen för det internationella sällskapet för hematologi* (12 sept. 1958): AAS 50 (1958) 734-735; Johannes XXIII: Encyklikan *Mater et Magistra* (15 maj 1961): AAS 53 (1961) 446-447; *Codex Iuris Canonici* [1917], c. 1067; c. 1068, 1; c. 1076, 1-2; Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 47-52.
- 5 Jfr Paulus VI: *Tal till kardinalskollegiet* (23 juni 1964): AAS 56 (1964) 588; Paulus VI: *Tal till kommissionen för studiet av befolkningsproblemen, familjen och födelsetalen* (27 mars 1965): AAS 57 (1965) 388; Paulus VI: *Tal till nationalkongressen för den italienska föreningen för barnmorskor och gynekologer* (29 okt. 1966): AAS 58 (1966) 1168.
- 6 Jfr *1 Joh* 4:8.

- 7 Jfr *Ef*3:15.
- 8 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 50.
- 9 Jfr S. Thomas av Aquino: *Summa Theologiae*, I-II, qu. 94, a. 2.
- 10 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 50-51.
- 11 Jfr *ibid.*, n. 4.
- 12 Jfr Pius XI: Encyklikan *Casti Connubii* (31 dec. 1930): AAS 22 (1930) 560; Pius XII: *Tal till den katolska barnmorskeföreningen i Italien* (29 okt. 1951): AAS 43 (1951) 843.
- 13 Jfr Johannes XXIII: Encyklikan *Mater et Magistra* (15 maj 1961): AAS 53 (1961) 447.
- 14 Jfr *Catechismus Romanus Concilii Tridentini*, p. II, c. VIII; Pius XI: Encyklikan *Casti Connubii* (31 dec. 1930): AAS 22 (1930) 562-564; Pius XII: *Tal till det italienska medicinsk-biologiska sällskapet av S:t Lukas* (12 nov. 1944): Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII, VI, pp. 191-192; Pius XII: *Tal till den katolska barnmorskeföreningen i Italien* (29 okt. 1951): AAS 43 (1951) 842-843; Pius XII: *Tal till "Fronte della famiglia" och till de barnrika familjernas förening*: AAS 43 (1951) 857-859; Johannes XXIII: Encyklikan *Pacem in terris* (11 april 1963): AAS 55 (1963) 259-260; Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 50.
- 15 Jfr Pius XI: Encyklikan *Casti Connubii* (31 dec. 1930): AAS 22 (1930) 565; Heliga Officiets dekret *De sterilizatione* (22 febr. 1940): DzS 3788; Pius XII: *Tal till den katolska barnmorskeföreningen i Italien* (29 okt. 1951): AAS 43 (1951) 843-844; Pius XII: *Tal till den sjunde kongressen för det internationella sällskapet för hematologi* (12 sept. 1958): AAS 50 (1958) 734-735.
- 16 Jfr *Catechismus Romanus Concilii Tridentini*, p. II, c. VIII; Pius XI: Encyklikan *Casti Connubii* (31 dec. 1930): AAS 22 (1930) 562-564; Pius XII: *Tal till den katolska barnmorskeföreningen i Italien* (29 okt. 1951): AAS 43 (1951) 843; Pius XII: *Tal till den sjunde kongressen för det internationella sällskapet för hematologi* (12 sept. 1958): AAS 50 (1958) 734-735. Johannes XXIII: Encyklikan *Mater et Magistra* (1961): AAS 53 (1961) 447.
- 17 Jfr Pius XII: *Tal till de italienska katolska juristernas nationalkongress* (6 dec. 1953): AAS 45 (1953) 798-799.
- 18 Jfr *Rom* 3:8.
- 19 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna vid det italienska urologiska sällskapets kongress* (8 juli 1953): AAS 45 (1953) 674-675; Pius XII: *Tal till sjunde internationella kongressen för hematologi* (12 sept. 1958): AAS 50 (1958) 734-735.

- 20 Jfr Pius XII: *Tal till den katolska barnmorskeföreningen i Italien* (29 okt. 1951): AAS 43 (1951) 846.
- 21 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna vid det italienska urologiska sällskapets kongress* (8 juli 1953): AAS 45 (1953) 674-675; Pius XII: *Tal till medlemmarna i den italienska föreningen för hornhinnedonatorer och i de blindas förening i Italien* (14 maj 1956): AAS 48 (1956) 461-462.
- 22 *Luk* 2:34.
- 23 Jfr Paulus VI: Encyklikan *Populorum progressio*, n. 21 (26 mars 1967): AAS 59 (1967) 268.
- 24 Jfr *Rom* 8.
- 25 Jfr Andra Vatikankonciliet: Dekret om de sociala kommunikationsmedlen *Inter mirifica*, 6 – 7.
- 26 Johannes XXIII: Encyklikan *Mater et Magistra* (15 maj 1961) AAS 53 (1961) 447.
- 27 Jfr Paulus VI: Encyklikan *Populorum progressio*, n. 48 – 55: AAS 59 (1967) 281-284.
- 28 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 52.
- 29 Pius XII: *Tal till "Fronte della famiglia" och till de barnrika familjernas förening*: AAS 43 (1951) 859.
- 30 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 51.
- 31 Jfr *Matt* 11:30.
- 32 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 48; Dogmatisk konstitution om Kyrkan *Lumen gentium*, 35.
- 33 *Matt* 7:14; jfr *Hebr* 12:11.
- 34 Jfr *Tit* 2:12.
- 35 Jfr *1 Kor* 7:31.
- 36 *Rom* 5:5.
- 37 *Ef* 5:25, 28-29, 32-33.
- 38 Andra Vatikankonciliet: Dogmatisk konstitution om Kyrkan *Lumen gentium*, 35 & 41; Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 48-49; Dekret om lekmännens apostolat *Apostolicam actuositatem*, 11.
- 39 Jfr Andra Vatikankonciliet: Dogmatisk konstitution om Kyrkan *Lumen gentium*, 25.
- 40 *1 Kor* 1:10.
- 41 Jfr *Joh* 3:17.

Förkortningar

AAS Acta Apostolicae Sedis

DS Denzinger – Schönmetzer: Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Editio XXXIII. Herder, Friburgi Brisgoviae, 1965

Herdabrev från de nordiska biskoparna

Kära bröder och systrar i Herren.

Sedan flera medlemmar av den Nordiska Biskopskonferensen preliminärt har uttalat sig om påven Paulus VI:s rundskrivelse "Humanæ Vitæ", önskar vi efter gemensamma överläggningar vända oss till er i denna fråga.

Som ni alla vet har denna påvliga rundskrivelse såsom kanske ingen annan givit anledning till meningsskiljaktigheter, diskussioner och invändningar. Medan den helt och fullt godtas av somliga, tillbakavisas den i sin helhet eller delvis av andra.

Kritiken kommer från olika håll. Det är begripligt att människor som räknar lyx och nöjen som livets högsta mål protesterar mot rundskrivelsens stränga krav. Om invändningarna endast kom från detta håll, skulle vi lugnt finna oss däri. Det har alltid varit kristendomens uppgift att förkunna Kristi kors. Det innebär att vi inte får jämställa oss med den värld i vilken vi lever (Rom. 12:2). När förargelser och meningsskiljaktigheter uppstår på grund av sådana motiv är det ett tecken på att de kristna gör sin plikt.

Men i sanningens namn måste det sägas, att kritiken mot rundskrivelsen inte enbart kommer från detta håll. Det finns troende som är besvikna – inte därför att de omfattar en yttlig njutningslystnad; de känner tvärtom ett allvarligt ansvar för det enskilda äktenskapet och för samhället i allmänhet. Bland dem finns sådana som vi biskopar betraktar som våra goda medarbetare, både lekmän och präster. Det vore orättvist om någon skulle tvivla på deras goda vilja och påstå, att deras reaktion mot enskilda utsagor i rundskrivelsen beror på bekvämlighet och rädsla för offer.

I. SITUATIONEN EFTER RUNDSKRIVELSEN

Under sådana förhållanden är vi mycket angelägna om att framhäva rundskrivelsens positiva värden. En omsorgsfull läsning visar tydligt, att påvens främsta och djupaste avsikt har varit omsorgen om det kristna äktenskapet såsom en nåderik gemenskap i personlig kärlek, en gemenskap i vilken människans värdighet bevaras och det sexuella tjänar personligheten på sådant sätt, att det får sin värdighet därifrån. I detta avseende är det Kyrkans uppgift att ge världen ett betydelsefullt vittnesbörd, inte minst i våra länder, där den värdesättning av äktenskapet som vi känner genom Nya Testamentet ofta hotar att avta. Därför är påvens ord framförallt en maning till eftertanke, och den riktas till alla.

Rundskrivelsen vill alltså främst bevara den mänskliga värdigheten och de särskilda värden om vilkas betydelse alla kristna är eniga. Påven framhåller med eftertryck att äktenskapets mening å ena sidan består i två personers hängivna kärlek till varandra och å andra sidan är dess syfte att väcka nytt liv. Det är viktigt att beakta båda synpunkterna. Rundskrivelsens bärande tanke är att sexualiteten varken kan skiljas från dess samband med äktenskapet och barnet eller från den personliga kärleken och troheten. Sexualitetens betydelse i människans liv är ju aldrig enbart en biologisk angelägenhet; även djupt mänskliga och etiska värden är i väsentlig grad här inneslutna. Därför gör sig rundskrivelsen till förespråkare för en livslång trohet i äktenskapet. Den motsätter sig allt som kunde ge kvinnan en mindre människovärdig ställning än mannen. Den bekämpar den totalitära statens idé, när denna anser det riktigt att landets regering kan tvinga människorna att godta en bestämd biologisk planering för deras liv. Den varnar vidare för en livsform som ibland är benägen att glömma, att oinskränkt egoism måste leda till katastrof och att inga äkta mänskliga värden kan bestå utan medveten ansträngning och disciplin, övandet av det goda, offervilja, tjänstvillighet och en osjälvisk insats för andra. Kort sagt, rundskrivelsen försvarar värden som de kristna har kämpat för i två tusen år. Allt detta hör till rundskrivelsens centrala syfte. Utöver detta centrala syftemål tar rundskrivelsen också ställning till en mer speciell fråga, nämligen födelsekontrollen.

2. RUNDSKRIVELSENS ÄRENDE

Rundskrivelsen lär att det kan finnas allvarliga bevekelsegrunder som gör det tillåtet att begränsa antalet födelser (Hum. Vit. 16). I sina inför Gud formade samveten kan föräldrar själva avgöra barnens antal. I så fall måste orsaken till barnbegränsningen vara av moralisk natur.

Förutom ett bestämt ja till födelsekontrollen uttalar rundskrivelsen ett lika bestämt nej till alla konstlade medel att genomföra den. Med undantag av periodisk eller varaktig avhållsamhet förbjuder den alla andra metoder som används vid födelsekontroll.

Vi vet att det inte är få bland våra troende som med glad övertygelse tar emot detta entydiga ord från påven, fastän också de känner de svårigheter som är förbundna med ett sådant antagande. Påvens uttalande betyder för dem en hjälp i deras strävan efter fullkomlighet i det kristna äktenskapet. Vi vill gärna stödja dessa troende i denna deras strävan.

Andra däremot, för vilka strävan efter fullkomlighet i det kristna äktenskapet i lika hög grad är en hjärteangelägenhet, är besvikna över påvens besked och kan inte heller inse hur detta i praktiken skall kunna genomföras i varje äktenskap. Därför får vi inte förbigå deras fråga: "Vilken auktoritet har denna rundskrivelse?" – "Kan man som katolik ha en annan uppfattning?"

3. RUNDSKRIVELSENS AUKTORITET

Först och främst måste hänvisas där till att det kyrkliga läroämbetet avser att vara en verklig hjälp åt de troende på deras svåra levnadsväg. Det vill alltså inte förmå dem att avstå från att tänka självständigt eller göra dem omyndiga, utan tvärtom stödja dem vid deras tänkande och deras överläggningar. Härvid kan en kyrklig förklaring medföra olika slag av förpliktelser.

Kyrkan kan avgöra en fråga genom en högtidlig och ofelbar definition. I detta fall föreligger ett trosavgörande vid vilket den Helige Ande bevarar det kyrkliga läroämbetet för villfarelse.

Men det finns också kyrkliga avgöranden som inte har karaktären av ofelbar definition. Sådana avgöranden gör visserligen inte anspråk

på att vara föremål för den övernaturliga tron, men detta får alls inte tolkas som om den Helige Andes hjälp inte hade förefunnits. Från Kyrkans historia känner vi visserligen dokument som innehåller utsagor som senare blivit korrigerade eller kompletterats. Därför är principiellt sett något liknande inte uteslutet beträffande rundskrivelsen "Humanæ Vitæ", ty alla är eniga om att den inte innehåller någon ofelbar definition.

Om påvliga dokument som inte gör anspråk på att vara ofelbara säger Andra Vatikankonciliet: "Denna viljans och förståndets andliga lydning bör på ett särskild sätt visas för den romerske biskopens autentiska läroämbete, även då han inte talar ex cathedra. Det är nämligen nödvändigt att med vördnad erkänna hans högsta läroämbete och uppriktigt ansluta sig till hans uttalanden i den mening och avsikt som där uttrycks. Meningen och avsikten framgår i första hand av dokumentens art, eller därav att samma lära framställs flera gånger, eller också av uttryckssättet". (Lumen gentium nr 25)

Denna viljans och förståndets beredvillighet som det här talas om gör människan positivt mottaglig för det som sägs och fordrar ett religiöst erkännande av påven och hans läroämbete. Därför är det t.ex. självklart att ingen får betvivla innehållet i rundskrivelsen utan att tillräckligt och ärligt och i medvetande om sitt ansvar inför Gud ha fördjupat sig i rundskrivelsens tankegång och egentliga avsikt. Men om någon av tungt vägande och välöverlagda skäl inte kan bli övertygad av rundskrivelsens argumentering, så har det alltid medgetts att han får ha en annan uppfattning än den som framställs i en icke ofelbar kyrklig utsaga. Ingen får anses som en dålig katolik därför att han har en sådan avvikande uppfattning. Den som efter samvetsgrann genomtanke tror sig vara berättigad att inte godta denna lära, och anser att han inte måste rätta sig därefter i praktiken, han måste ansvara inför Gud för sin inställning och sitt handlingsätt.

4. DET PERSONLIGA SAMVETET

Rundskrivelsen gör det angeläget för oss att säga några ord om de allvarliga samvetsfrågor som ni alla känner er stå inför.

Samvetet är inte helt enkelt en känslomässig instinkt eller ett medfött sinne för värden. Det betjänar sig också av kunskapsförmågan och tillämpar moraliska insikter på det praktiska handlandet. Därför behöver samvetet utbildning, uppfostran och studium. Både i samhällslivet och i den enskildes liv behövs slutligen även en mognadsprocess, som bl. a. också tar hänsyn till gjorda erfarenheter.

Samvetet skapar inte själv sina normer utan det lär känna dessa som förpliktande, oberoende av egna önskningar. För att samvetet i enskilda fall skall kunna träffa ett avgörande behöver det åtminstone några fasta och säkra normer. En katolik finner sådana normer i Guds uppenbarelse, i Kyrkans lära, i den naturliga sedelagen o.s.v. Detta betyder emellertid inte att han är i stånd att tillämpa dessa normer klart och säkert på alla praktiska beslut i varje enskildhet. Men varje troende måste allvarligt bemöda sig om en allt bättre förståelse för dessa normer och ständigt söka ge det egna samvetet en djupare insikt.

Säkert är att man aldrig och under inga omständigheter får handla mot sitt eget samvete. Det är möjligt att en människas samvete tar miste eller att hon behöver närmare undersöka en uppkommen fråga. Aldrig får man handla i strid mot sin egen övertygelse. Om någon verkligen har gjort sitt bästa för att finna de riktiga normerna, så sker under alla förhållanden tillämpningen av dessa normer i varje enskilt fall på hans eget helt personliga ansvar. Ingen, inte heller Kyrkan, kan lösa någon från förpliktelsen att följa sitt samvete och bära ansvaret därför.

Utän tvivel är vi alla eniga om att den som av egoistiska skäl i princip utesluter barn i sitt äktenskap inte kan frikänna sig själv från skuld. Likaså är det självklart att varje sätt att direkt avbryta havandeskapet är otillåtet och att ingen utomäktenskaplig könsförbindelse är tillåten, vare sig med eller utan preventiva medel.

Men beträffande födelsekontrollen kan det uppstå samvetsfrågor som inte alltid är lätta att besvara. Som vägledning till lösning av sådana frågor vill vi betona följande.

Den ena parten måste visa respekt för den andra partens personlighet och ta hänsyn till den andras bästa. Beteenden och förhållan-

den som hotar att försvaga den ömsesidiga tillgivenheten mellan makarna eller innebär en fara för äktenskapets bestånd måste undvikas. Föräldrarna måste sörja för goda livsbetingelser för sina barn. Dessa och liknande klara normer kan bidra till att sprida ljus över svåra samvetsfrågor.

Sådana svårigheter kan särskilt lätt uppstå i blandäktenskap. Då den ena äktenskapspartens inte helt enkelt får driva igenom vad han eller hon själv är övertygad om i sitt samvete mot den andra partens övertygelse, så föreligger här åtminstone ett allvarligt problem om samvetsfriheten, som fodrar mycken takt och hänsyn.

Även vid sjukdomar finns det gränsfall då det egna samvetet måste fatta ett avgörande beslut, om möjligt med stöd av en samvetsgrann läkares råd. Ty enligt rundskrivelsen kan det under vissa omständigheter vara tillåtet att använda terapeutiska medel, som enligt vad man kan förutse har till följd att befruktning förhindras (jämf. Hum. Vit. 15).

Eftersom det finns sådana gränsfall då samvetet avgör vad som skall ske, är uppgiften att ge råd inte alltid lätt.

Själasörjaren kommer att ha förståelse för att det kan förekomma en utveckling och en mognadsprocess inom äktenskapets personliga, intima område. Han bör också ta hänsyn till att en av makarna kan vara övertygad om att han eller hon – med rätt eller orätt – följer sitt samvetes röst när de avviker från rundskrivelsens norm och att det i detta fall kanske inte föreligger någon synd som måste biktas eller som utesluter från den heliga kommunionen.

Även andra katoliker som kan komma att rådfrågas, t.ex. läkare, psykologer eller andra personer, bör ta hänsyn till att den enskilda människans mognad, insikter och moraliska kraft kan förändras under livets lopp, liksom det finns stora olikheter i olika människors situation. Man måste göra sig en helhetsbild av en människa man vill hjälpa.

5. KONCENTRATION KRING DET VÄSENTLIGA

I brytningen mellan gammalt och nytt och under den snabba utveck-

lingen mot en okänd framtid upplever hela mänskligheten i våra dagar en stor smärtsam kris. Det får inte förvåna oss om även Kyrkan tar del i detta lidande bland människorna, liksom Kyrkan också skall medverka till att sprida det kristna hoppets ljus däröver. Om vi ibland inte kan undvika att även vi upplever den osäkerhet som finns i vår omgivning, måste detta bli en uppfordran till oss att så mycket mer ta hänsyn till varandra, så att vi om möjligt inte ökar andras lidande och osäkerhet utan lindrar dem.

Även om det finns olika uppfattningar skall det väsentliga i kristendomen förena oss. Vi måste inför världen avlägga vittnesbörd om en stor glädje, nämligen om Jesu Kristi evangelium, som är ett befriande och inte ett nedtyngande budskap.

Det är också av största vikt att vi inte förlorar sinnet för de rätta proportionerna, ty världen av idag har större problem än frågan om hur man uppställer noggranna regler för äktenskapets intimaste område. Om det finns meningsskiljaktigheter bland oss, så finns det ju i vår helhetsbild av äktenskapet och i vår uppfattning om människans värdighet betydligt fler och viktigare synpunkter, som vi är eniga om och gemensamt måste kämpa för såsom Guds barn.

Så länge man bibehåller detta sinne för proportioner kan en viss meningsskiljaktighet rentav vara nödvändig och nyttig, under förutsättning dock att det råder frid och endräkt och att vördnaden och troheten mot påven bevaras. Varje meningsutbyte fordrar tolerans i ordets sanna bemärkelse; låt oss tåla att andra har sina egna uppfattningar och låt oss bära också deras bördor.

Vi vet att Kristus har lärt att ”porten är trång och vägen är smal som för till livet” (Matt. 7:14). Ingen får bli ett hinder för andra att gå den smala vägen. Tvärtom måste vi i detta avseende hjälpa varandra och ”modigt anstränga oss att leva varsamt, rättfärdigt och fromt i denna tid, väl medvetna och att denna världens gestalt förgår” (Hum. Vit. 25).

Hedningarna sade om de första kristna: ”Se hur de älskar varandra”. Vi får inte genom strid och osämja låta evangeliet förefalla otrovligt. Under nuvarande förhållanden gäller alldeles särskilt ordet: ”Saliga är de som stiftar frid” (Matt. 5:9). De orden gäller för alla män-

niskor, inte minst de kristna, om de vill ta sitt ansvar för världen på allvar. Mitt i all osäkerhet måste tron hålla fast vid det som är säkrare än allt annat: att Kristus har all makt i himmelen och på jorden och att allt är underordnat hans herravälde (jämf. Matt. 28:18).

Stockholm den 17 oktober 1968.

*† John E. Taylor
Biskop av Stockholm*

*† Johannes Wember
Ap.Vik. för Nord-Norge*

*† Johannes Rüth
Ap.Vik. för Mellan-Norge*

*† John W. Gran
Biskop av Oslo*

*† Paul Verschuren
Biskop av Helsingfors*

*† Hans Martensen
Biskop av Köpenhamn*